

N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 29 april 1898, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner, dels om upphörande af giltigheten utaf förbehåll, som vid skatteköp af s. k. rekognitionshemman gjorts derom, att hemmanen alltid skola vara oskiljaktiga från de bruk, hvarunder de lyda, dels ock om ändrad lydelse af 30 § i lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896.

I en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 33) har herr C. M. Unger yrkat, det Riksdagen måtte för sin del besluta, att hvad som vid skatteköp af s. k. rekognitionshemman stadgats derom, »att hemmanen alltid skola vara oskiljaktiga från de bruk, hvarunder de lyda», skulle upphöra att gälla.

Under förutsättning af bifall till nämnda förslag har samme motionär i en likaledes inom Första Kammaren väckt motion (n:o 34) hemställt, det Riksdagen för sin del ville besluta, att § 30 af lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Genom denna lag göres ej ändring i hvad om lotshemman af krono- och skattenatur är särskildt stadgadt.»

Till stöd för sitt förstnämnda yrkande har motionären anført följande:

»Från äldre tider hafva kronan tillhöriga skogar blifvit anslagna till vissa bruk och bergverk att af dem nyttjas emot årlig afgift eller rekognition. Vid 1809—1810 årens riksdag beslöts, att dessa s. k. rekognitionsskogar skulle indelas till hemman och, i den mån de befunnes för bruken behöfliga, till bruksegarne till skatte försäljas. När-

mare bestämmelser härom meddelas i kongl. kungörelsen den 4 februari 1811; och stadgades deri, bland annat, att i de skattebref, som kammarkollegium hade att å de försålda hemmanen utfärda, skulle intagas förbehåll, att hemmanen alltid skulle blifva oskiljaktiga från de bruk, hvar under de lydde. Sedermera utfärdades rörande skatteköp af ifrågavarande hemman flera författningar, hvilka alla i afseende å berörda förbehåll hänvisade till 1811 års kungörelse.

Uti en vid 1886 års riksdag inom Första Kammaren väckt motion föreslogs, att berörda förbehåll — hvilket ansetts innefatta rätt för kronan att återvinna skatteköpt rekognitionshemman, derest bruket nedlades eller hemmanet skildes från bruket — skulle upphöra att vara gällande. Men denna motion blef, på statsutskottets hemställan, af Riksdagen afslagen.

Till stöd för sitt afstyrkande åberopade statsutskottet hufvudsakligen, att, då bruksegarne genom förvärfvandet af ifrågavarande hemman njutit oskäligt stor förmån, staten ej borde afsäga sig rätten att i ofvan nämnda fall återvinna hemmanen.

Mot statsutskottets åsigt derom, att ifrågavarande skatteköp medfört oskäligt stor fördel för köparne, torde vara åtskilligt att invända. Utaf en af trycket utgifven uppsats i ämnet (»Om skatteköpta rekognitionshemman, utredning med hänsyn till ifrågasatt återvinningstalan») inhemtas, att i sjelfva verket afsigten med Riksdagens beslut om försäljningen varit, att staten derigenom skulle få ökade inkomster, och att bruksegarne varit ganska ovilliga att medverka till realisationen. Sedan staten afhändt sig eganderätten till dessa hemman, synas de i allt fall böra åtnjuta samma friheter och förmåner som öfriga skattesålda kronohemman.

Vare härmed huru som helst, har det emellertid numera visat sig, att antagandet, det staten skulle, i fall af bruks nedläggande eller hemmans skiljande från bruk, ega återvinningsrätt, varit felaktigt. Sedan talan å kronans vägnar väckts mot åtskilliga egare af rekognitionshemman med påstående, att hemmanen på någon af nyss nämnda grunder skulle återfalla till kronan, har nemligen högsta domstolen genom en följd af domar den 8 juni 1897 förklaradt, att återvinningsrätt i sådana fall icke eger rum, och för ty ogillat kronans talan.

Härigenom har frågan om bibehållande af ifrågavarande förbehåll fått en helt annan innebörd. Då det genom högsta domstolens beslut är konstateradt, att *kronan* icke har någon återvinningsrätt till hemmanen, har den ur synpunkten af kronans fiskaliska intresse anförda grund för sagda förbehålls bibehållande alldeles bortfallit. Enligt hvad

den ofvan omförmälda utredningen gifver vid handen, har samma förbehåll icke heller af sådan hänsyn tillkommit, utan lärers afsigten dermed allenast varit att, i enlighet med den tidens näringspolitiska åsikter, sörja för, att hvarje bruk skulle hafva tillräckligt med skog i förhållande till den kvantitet jern eller andra produkter, som, enligt de för bruket gällande privilegier, fick der tillverkas. Sedan numera fullständig frihet införts i afseende å bergshandteringen, kan det naturligtvis icke vara skäl att ur denna synpunkt bibehålla ifrågavarande inskränkning.

Vid nu anförda förhållanden synes numera intet med fog kunna invändas mot, att dessa hemman i förevarande hänseende likställas med öfriga under enskild eganderätt varande hemman. Det skulle visserligen kunna ifrågasättas, huruvida icke omförmälda inskränkning borde anses redan hafva bortfallit genom de angående bergshandteringsens frigörande nu gällande författningar, men då förbehållet förutsatts såsom giltigt i den 1896 utkomna lagen angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, lärers trygghet icke förefinnas, att icke samma förbehåll kan komma att anses fortfarande tillämpligt och sålunda kunna af någon *bruksegare* användas för att söka återvinna från bruket såldt hemman af ifrågavarande art.

Det torde därför nu vara skäl att, till undvikande af den rättsosäkerhet, som deraf vållas, och de kostsamma rättegångar, som deraf kunna föranledas, meddela uttryckligt stadgande derom, att förbehållet skall vara utan verkan.»

Ifrågavarande § i lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring har för närvarande följande lydelse:

»Genom denna lag göres ej ändring i hvad om lotshemman af krono- eller skattenatur, så ock om sådana hemman, som enligt kungörelsen den 4 februari 1811 äro oskiljaktiga från de bruk, hvarunder de lyda, är särskildt stadgadt.»

Det sammansatta stats- och lagutskottet, till hvars förberedande behandling berörda motioner blifvit öfverlemnade, har i likhet med motionären funnit, att då, i händelse bruksrörelsen blifvit nedlagd vid bruk, under hvilket rekognitionshemman lyder, eller om rekognitions-hemman kommit i annans ego än bruksegarens, kronan numera anses icke ega återvinningsrätt till hemmanet, och ifrågavarande bestämmelse om hemmanens oskiljaktighet från bruken sålunda i detta hänseende icke eger någon betydelse, samma bestämmelse bör upphöra att afven i öfriga afseenden ega giltighet, helst bibehållande af en sådan

bestämmelse kan genom den rådande osäkerheten angående eganderätten till rekognitionshemman, framkalla anspråk och förvecklingar af flera slag. Utskottet har därför velat förorda motionärens förslag i denna del, hvaraf torde följa, att lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring bör blifva gällande äfven i fråga om förevarande rekognitionshemman.

Utskottet hemställer alltså:

a) att Riksdagen, i anledning af herr Ungers motion, n:o 33, må för sin del besluta, att hvad som i fråga om skatteköp af s. k. rekognitionshemman stadgats derom, »att hemmanen alltid skola vara oskiljaktiga från de bruk, hvarunder de lyda», skall upphöra att gälla; samt

b) att Riksdagen, i anledning af herr Ungers motion, n:o 34, må för sin del besluta, att 30 § af lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 må erhålla följande förändrade lydelse:

»Genom denna lag göres ej ändring i hvad om lotshemman af krono- eller skattenatur är särskildt stadgadt.»

Stockholm den 29 april 1898.

På det sammansatta utskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Reservation

af herr *J. Anderson*, som ansett, att utskottet bort hemställa om aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida hvad som i fråga om skatteköp af s. k. rekognitionshemman stadgats derom, »att hemmanen alltid skola vara oskiljaktiga från de bruk, hvarunder de lyda», må kunna upphöra att gälla.
